

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI
IJTIMOIY ISH KAFEDRASI

**"UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA OILA, MAKTAB
VA JAMOATCHILIK HAMKORLIGINI
TAKOMILLASHTIRISHDA
IJTIMOIY ISH KASBining AHAMIYATI"** (FALSAFA
FANLARI DOKTORI, PROFESSOR FARXODJON
TURG'UNBOYEVNING YORQIN XOTIRASIGA
BAG'ISHLANADI)

**Mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari to'plami**

2024-yil 30-may

32	Дыйканова Шекербү Анарбековна, Кочкорали кызы Периште Социалдык иштердин теориясынын методологиялык негиздери	151
33	Normatova Dildor Esonaliyevna, Rahmonqulov Nizomiddin To'lqin o'g'li Ijtimoiy taraqqiyotda ta'lim-tarbiya jarayonining rivojlanish tarixi va uning zamonaviylashuvi	155
34	Х.А.Юлбарсова Коммуникативная компетентность как необходимая составляющая личности будущего социолога	160
35	Дыйканова Шекербү Анарбековна, Калдарбекова Мадина Калдарбековна Кардарлар менен жекече социалдык кызматтарды уюштуруунун этикалык нормалары	164
36	Xashimova Gulsina Ismoyilovna Ijtimoiy institut -- inson va jamiyat hayotining turli sohalarini tartibga soluvchi qoidalar tizimi sifatida	168
37	Axmedov Qaxramon Abdulxamid O'g'li Horijda amaliy ijtimoiy ishning asosiy yo'nalishlari va xususiyatlari	171
38	Farmanova Gulnara Komilevna The importance of international cooperation in higher education	176
39	Nurmatova Iroda Akramdjonovna Ta'lim tizimini isloh etish – islohotlarning bir qismi sifatida	182
40	Абдувалиева Мумтозхон Асилбековна Современные вызовы и стратегии в дошкольном образовании	185
41	Махсудова Азизахон Мухторхон қизи История развития профессии социального работника в образовательных учреждениях	189
42	Kalandarova Ferangiz Azamatovna, Dilafruz Xudoyberdiyeva Bolalar ijtimoiy himoyasining xorijiy mamlakatlar tajribasi(germaniya misolida)	193
43	Ibragimov Jahongir Toshniyozovich, Ergasheva Durdona Kenjaboy qizi Mamlakatimizda ijtimoiy sohalariga qaratilayotgan e'tibor va qilinayotgan ishlar	197
44	Mamarizaeva Farangiz Zohidjon kizi, Riskulova Gulshoda Hamdamqul kizi Key directions for improvement in enhancing the professional practice of social work in schools	202
45	Бахтиярий Тахир Бахтияр угли В формировании чувства патриотизма влияние воспитания	204
46	Муртазин Эмиль Рустамович, Петров Рустэм Иванович Партнерство между образовательными учреждениями и социальными службами: опыт Узбекистана и зарубежных стран	208
47	Mamadjonova Dilfuzakhon Patriotism as a criterion for personality spirituality	212
48	Ibragimov Jahongir Toshniyozovich, Nomozova Shoxsanam Abdualim qizi Oila inqirozining sabablari haqida mulohazalar	215

BOLALAR IJTIMOY HIMOYASINING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI(GERMANIYA MISOLIDA)

Kalandarova Ferangiz Azamatovna

BuxDU Yurisprudensiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar kafedrası o`qituvchisi

Dilafroz Xudoyberdiyeva

BuxDU Ijtimoiy ish(oila va bolalar bilan ishlash) yo`nalishi talabasi

+99891(91)412 55 64

Annotatsiya: Ushbu maqolada Germaniyada bolalarning ijtimoiy ximoya tizimi haqida so`z yuritiladi. Germaniya aholisiga turli ijtimoiy va moddiy yordamlar ko`rsatilishi qatorida bolalarning ham turli sohalarga oid huquqlari Ijtimoiy qonun kitobi(kodeksri)dagi bir qancha qonunlarda mustahkamlangani tahlil qilinadi.

Kalit so`zlar: ijtimoiy adolat, "Sozialgesetzbuch (SGB)"(Ijtimoiy kodeks), ijtimoiy integratsiya, vasiylik, profilaktika, qonuniy javobgarlik.

Kirish. Germaniya Federal Respublikasining ijtimoiy xizmatlar tizimi "Sozialgesetzbuch" (SGB), Ijtimoiy qonunlar kitobi ya`ni "Ijtimoiy kodeks"orqali tartibga solinadi. SGB ning birinchi qismlari 1970-yillarning boshlarida qabul qilina boshlangan va butun ijtimoiy himoya, shuningdek ijtimoiy yordam tizimini bitta umumlashgan qonun holiga keltirishni maqsad qilgan.

"Ijtimoiy kodeks"ning asosiy maqsadlari - aholining turli ijtimoiy va iqtisodiy ehtiyojlarini qondirish, ijtimoiy himoya va xizmatlarni ta'minlash, ijtimoiy adolatni rag'batlantirishdan iborat. Unda xizmatlar sifatini yaxshilashga, aholini ijtimoiy himoya qilish va ijtimoiy tengsizliklarni kamaytirishga qaratilgan bir qator qonunlar va dasturlar jamlangan. "Ijtimoiy kodeks" orqali pensiya ta'minoti, ishsizlik nafaqasi, kasbiy rehabilitatsiya, ijtimoiy yordam, sog'liqni saqlash va mexnat himoyasi kabi sohalarda davlat imkoniyat va majburiyatlarini aniq belgilab qo'yilgan. Bundan tashqari, bu qonunlar oilalarga, bolalarga va yoshlarga hamda kam ta'minlangan yoki mahalliy himoyaga muhtoj aholi qatlamlariga yordam ko'rsatishni kafolatlaydi. "Ijtimoiy kodeks" o'z tarkibi va qoidalari jihatidan doimiy ravishda yangilanib turadigan qonun hujjatlar to'plami hisoblanib, u doimiy ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar va aholi ehtiyojlariga javob berish maqsadida o`zgartirilib turiladi.

"Ijtimoiy kodeks" turli "Kitoblar"ga bo'lingan bo'lib, har bir kitob o'z ichida ijtimoiy xizmatlarning alohida sohalarini tartibga soladi. "Ijtimoiy kodeks" qonunlar to'plamining turli qismlari turlicha vaqtlarda qabul qilingan va bu jarayon bugugi kunga qadar davom etib kelmoqda, chunki ijtimoiy huquq muntazam ravishda yangilanib borayotgani va jamiyatdagi o'zgarishlarga moslashib borayotganini ko`rishimiz mumkin. Germaniyaning "Ijtimoiy kodeks" kitobi

("Sozialgesetzbuch" - SGB) bir nechta "**Kitob**"larni o'z ichiga oladi. Hozirda SGB jami o'n ikkita asosiy kitoblari mavjud:

- I – Umumiy Hukmlar
- II – Ishsizlar uchun asosiy Ta'minot (Hartz IV sifatida ham tanilgan, va 2023-yildan boshlab "Bürgergeld" nomi bilan ataladi)
- III – Mehnatni qo'llab-quvvatlash
- IV – Ijtimoiy sug'urta hukmlari
- V – Kasalxona sug'urtasi
- VI – Pensiya Sug'urtasi
- VII – Kasbiy kasalliklarni sug'urtalash
- VIII – Bolalar va yoshlarni qimoya qilish (Kinder- und Jugendhilfe sifatida ham ma'lum)
- IX – Nogironlar va nogironligi bo'lgan kishilar uchun reabilitatsiya
- X – Ijtimoiy ma'lumotlarni himoyalash va ijtimoiy ma'muriyat hukmlari
- XI – Parvarishlash sug'urtasi
- XII – Ijtimoiy yordam.

Asosiy qism. "Ijtimoiy kodeks"ning VII kitobi, ya'ni "Kinder- und Jugendhilfe" nomli qonuni Germaniyada bolalar va yoshlarga yordam ko'rsatishni tartibga soluvchi federal qonunlar majmuasi hisoblanib, ushbu qonun 1990-yilda Germaniya parlamentida qabul qilingan. "Ijtimoiy kodeks"ning VIII kitobi(Kinder- und Jugendhilfe)ning asosiy maqsadi bolalar va yoshlarni qo'llab-quvvatlash, ularning ijtimoiy integratsiyasi va rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratishdan iborat. Bundan tashqari, u bolalarni va yoshlarni turli xil shikastlanishlar va suiste'mol xavflaridan himoya qilishga ham qaratilgan. Qonun bolalar va yoshlarning farovonligi, ularga xizmat ko'rsatilishi va oila ichida o'sishi uchun zarur bo'lgan ko'pgina qoidalarni o'z ichiga olgan. U bolalarga nafaqat ma'naviy va moddiy yordam ko'rsatishni, balki bolalarning o'z huquqlarini amalga oshirishi va fuqarolik faoliyatida ishtirok etishlarini nazarda tutadi. Shuningdek, Germaniyada ijtimoiy yetimlikni oldini olish va bolalarni himoya qilish bo'yicha qonuniy chora-tadbirlar aniq va kompleks tarzda ishlab chiqilgan. Davlatning ijtimoiy xizmatlar tizimi muhim qonuniy asoslarga ega bo'lib, bular quyidagilarni o'z ichiga oladi;

"Kinder und Jugendhilfegesetz (KJHG)" (Bolalar va yoshlarni qimoya qilish kitobi), shuningdek, Ijtimoiy Kodeksning VIII kitobi (Sozialgesetzbuch VIII) sifatida ham tanilgan, Germaniyaning bolalar va yoshlar farovonligi xizmatlari uchun qonuniy asos bo'lib xizmat qiladi. Qonun bolalarga g'amxo'rlik va farovonlikning ko'p jihatlarini har tomonlama ko'rib chiqadi. U bolalar va o'smirlarning farovonligini ta'minlash, ota-onalar va vasiylarni bolalarni tarbiyalashda qo'llab-quvvatlash uchun mo'ljallangan. KJHG qamrab olgan asosiy sohalar quyidagilardan iborat:

- oilalarni qo'llab-quvvatlash xizmatlarini ko'rsatish, masalan, oilaviy maslahat va ta'limda yordam;
- bolalar va o'smirlarni qarovsizlik va zo'ravonlikdan himoya qilish;
- homiylik va farzand asrab olish jarayonlarini osonlashtirish;
- bolalar va yoshlarning rivojlanishi va integratsiyalashuviga ko'maklashish uchun ijtimoiy-ma'rifiy tadbirlarda ishtirokini ta'minlash;

KJHGning maqsadi bolalar va o'smirlarning keng qamrovli g'amxo'rlik, nazorat, ta'lim va ijtimoiy va madaniy ehtiyojlarini qondirishdir. Unda bolalar va ularning ota-onalari huquqlari hamda davlatning yoshlar uchun ijtimoiy xizmatlari majburiyatlari belgilab berilgan.

"**Bürgerliches Gesetzbuch**(BGB)" yoki Fuqarolik Qonunlari Kitobi, Germaniyada bolalarning vasiylik va ota-onalik huquqlari hamda ularning mulki va shaxsiy huquqlari kabi asosiy masalalarda huquqiy tartibotni o'rnatadi. BGBning muhim qismlari bolalar va oilaviy huquq bilan bog'liq bo'lib, quyidagi yo'nalishlarda ularga huquqiy himoyani taklif qiladi:

Shaxsiy huquq va himoya: Bolalarning shaxsiy himoyasi, masalan uning nomi, shaxsiy ma'lumotlarining maxfiyligi, rasmlarining tarqatilishi va boshqa shaxsiy xususiyatlari muhofaza qilinadi.

Ota-onalik huquqlari va majburiyatlari: Bolalar bilan bog'liq tarbiya, ta'lim, sog'liqni saqlash va qaror qabul qilishda ota-onaning huquqlari va majburiyatlari aniq belgilanadi. Vasiylik: bolaning himoyasiz qolgan yoki o'z huquqlarini mustaqil amalga oshirishga qodir bo'lmagan holatlarda vasiylarning rolini va majburiyatlarini qonuniy tartibga soladi.

Meros huquqi: Bolaning ota-onasidan mahrum bo'lgandan keyingi meros huquqlari, shuningdek ularga vasiylik yoki homiylik qilish tartibi ushbu kodeks orqali belgilanadi. Oilaviy mulk: Oilaviy mulkka ega bolalarning huquqlari va bu mulkning boshqarilishi yoki bo'lishi bilan bog'liq jarayonlar.

Ijtimoiy kodeksning ushbu qismlarida bola manfaatlari ustuvor etib qo'yiladi va ularning rivojlanishiga ko'maklashish uchun zarur huquqiy asoslar yaratiladi.

"**Jugendschutzgesetz**" (Yoshlar himoyasi qonuni) Germaniyadagi yoshlarni turli xil zararlardan himoya qilish uchun mo'ljallangan qonunlardan biridir. Uning asosiy vazifalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

➤ Zararli odatlardan himoya: Ko'pincha ushbu qonun yoshlarni alkogol, tamaki mahsulotlari va narkotik moddalardan himoyalash uchun foydalaniladi. Bu qonun yoshlar uchun alkogol va tamaki mahsulotlarini sotib olish va iste'mol qilishning yosh cheklavlari kabi aniq qoidalarni belgilaydi.

➤ Media kontenti cheklavlari: Ushbu qonun yoshlar uchun zararli bo'lgan media tarkibini, shu jumladan kinofilmlar, video o'yinlar va boshqa media mahsulotlari uchun yosh cheklashlarini o'rnatish orqali yoshlarni himoya qiladi. Bu

cheklashlar tarkibli xususiyatlariga qarab o'rnatiladi va yoshlarning ruhiy tarbiyasi va rivojlanishi uchun muhimdir.

➤ Yoshlarga qaratilgan reklamalar*: qonun shuningdek yoshlar uchun zararli bo'lishi mumkin bo'lgan reklamalarni cheklashni ham nazarda tutadi.

"Jugendschutzgesetz"(Yoshlar himoyasi qonuni) yoshlarni himoyalash sohasida Germaniyada yoshlarga imkon qadar keng qamrovli va samarali himoyani taqdim etishga qaratilgan qator qonuniy choralardan biri hisoblanadi.

"Kinderschutzgesetz" (Bolalar himoya qilish qonuni) bolalarni zo'ravonlik va suiste'mol holatlardan himoya qilish maqsadida yaratilgan qonun bo'lib, quyidagi masalalarni o'z ichiga oladi:

➤ Profilaktika: Davlat va mahalliy organlar zo'ravonlik, bolalarni suiste'molini oldini olish bo'yicha tadbirlar va turli kompaniyalarni olib boradi. Bu tadbirlar jumlasiga jamoatchilik xabardorligini oshirish, ma'lumot va o'quv dasturlarini taqdim etish kiradi.

➤ Aniqlash va Aralashuv: Zo`ravonlik holatlar aniqlanganda, zarur aralashuvlar uyishtiriladi, bu orqali erta aniqlash va tezkor munosabat ko'rsatish mexanizmi hamda oliy darajadagi xavfsizlik ta'minlanadi.

➤ Har tomonlama yordam: Davlat va mahalliy organlar zo'ravonlik va suiste'mol qurboni bo'lgan bolalar va ularning oilalariga kerakli yordam, maslahat va qo'llab-quvvatlash xizmatlarini taqdim etadi.

➤ Hamkorlik: Bolalarni himoya qilishda ko'p tarmoqli yondashuvdan foydalaniladi, bu yondashuvda turli sektorlar hamkorlikda ishlaydi, jumladan ta'lim, sog'liqni saqlash, politsiya va fuqarolik jamiyati tashkilotlari.

➤ Qonuniy javobgarli: zo'ravonlik va suiste'mol holatlarida javobgarlikni ta'minlaydigan, qonuniy choralar ko'rishni nazarda tutadi.

"Bolalar himoya qilish qonuni"ning asosiy vazifasi har bir bola xavfsiz, sog'lom va xotirjam muhitda o'sib-ulg'ayishi uchun shart-sharoit yaratishdan iborat.

Xulosa. Germaniya qonunlari bolalarning huquqlarini va ularning oilaviy muhitda o'sib-ulg'ayishini ta'minlashga juda katta ahamiyat beradi. Bundan tashqari, ushbu huquqlar, xalqaro tashkilotlar tomonidan qabul qilingan xalqaro qonunlar va konvensiyalar xususan, BMTning "Bolalar huquqlari to'g'risidagi Konvensiya"si bilan ham muvofiqlashtiriladi. Germaniya bolalarga qaratilgan qonuniy himoyani mustahkamlash va ularning huquqlarini ta'minlash yo'lida muhim qadamlarni tashlamoqda deb ayta olamiz. Yuqorida keltirilgan qonunlardan xulosa qilishimiz mumkinki Germaniya jamiyatning eng kichik fuqorolariga nisbatan ham katta hurmat va g'amxo'rligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Vernachlässigung in Deutschland Kinderdorfmutter / -vater werden SOS-Längsschnittstudie <https://www.sos-kinderdorf.de/portal/>